

Dómsmálaráðuneytið
Jón Gunnarsson innanríkisráðherra
Sölvhólgötu 7
101 Reykjavík

Reykjavík, 15. desember 2021

Efni: Heildarendurskoðun á áfengislögum – ósk um fund með ráðherra

Félag atvinnurekenda (FA) vísar til bréfs ráðuneytisins frá 8. október sl. Þar var rakið að núverandi áfengislög, frá 1998, byggðu að verulegu leyti á eldri lögum frá 1969 og hefðu tekið litlum efnislegum breytingum í gegnum tíðina. „Færa má rök fyrir því að lögin hafi ekki þróast í takt við þá samfélagslegu þróun sem orðið hefur á undanförunum árum og á það einnig við um breytt mynstur verslunar, þá sérstaklega hvað varðar netverslun, innlenda sem erlenda. Þá hefur orðið mikil gróska í innlendra framleiðslu sem vart þekktist við gildistöku laganna,“ sagði í bréfi ráðuneytisins. „Á undanförunum árum hafa komið upp ýmis álitaefni sem hafa bent til þess að mikilvægt sé að ráðast í heildarendurskoðun á áfengislögum til að þau endurspegli breytta þróun á sviði verslunar og framleiðslu áfengis hér á landi.“

FA vísar jafnframt til svarbréfs síns frá 12. október sl., þar sem FA lýsti sig reiðubúið að taka þátt í slíkri heildarendurskoðun á lagarammanum um sölu, markaðssetningu og gjaldtöku af áfengi ásamt ráðuneytinu og öðrum hagsmunaaðilum. Ekki hafa borizt viðbrögð frá ráðuneytinu við því erindi.

Félagið telur virðingarvert að á þingmálaskrá ríkisstjórnarinnar sé boðað frumvarp ráðherra um að áfengisframleiðendum verði í ákveðnum tilvikum heimilað að selja á framleiðslustað eigin framleiðslu í neytendaumbúðum, til neyzlu annars staðar. Eins og fram kom í umsögn félagsins um frumvarp sama efnis, sem lagt var fram á síðasta þingi, telur það þó heimildina, eins og hún var útfærð þar, alltof þrönga og frumvarpið að ýmsu leyti gallað. FA telur afar mikilvægt að ráðuneytið horfi vítt á áfengismarkaðinn.

Ein meginástæða þess að heildarendurskoðun á áfengislögum er nauðsynleg, er að þróun samskiptatækni og verzlunarháttanna hefur holað að innan boð og bönn áfengislaganna, þannig að þau eru að verulegu leyti orðin marklaus.

Leiðir framhjá einkarétti ríkisins á smásölu áfengis og réttaróvissa

Þannig hefur Íslenzka ríkið í orði kveðnu einkarétt á smásölu áfengis, en æ fleiri leiðir hafa orðið til framhjá þeim einkarétti, án þess að stjórnvöld hafi gripið inn í – og raunar án þess að almennu siðferði eða réttarvitund virðist með nokkrum hætti misboðið.

Árum saman hafa Íslenzkir neytendur getað pantað sér áfengi með löglegum hætti frá netverzlunum sem staðsettar eru í ríkjum Evrópska efnahagssvæðisins. Á undanförunum misserum hafa svo sprottið upp netverzlanir með áfengi, reknar af innlendum aðilum. Í hinum nýju netverzlunum er fyrirkomulagið a.m.k. af þrennum toga. Í fyrsta lagi eru vefverzlanir reknar á Íslenzkri kennitölu (t.d. bjorland.is), í öðru lagi á kennitölu fyrirtækis í öðru ríki Evrópska efnahagssvæðisins (t.d. sante.is) og í þriðja lagi á kennitölu fyrirtækis í ríki utan EES (t.d. nyjavinbudin.is). Í öllum tilvikum er varan afhent

til neytenda úr vöruhúsi á Íslandi og afgreiðslutími oft skammur. Þrátt fyrir ítrekaðar kærur Áfengis- og tóbaksverzlunar ríkisins (ÁTVR) hafa löggæzlu- og skattayfirvöld ekki gripið inn í þessa starfsemi.

Félagsmenn FA hafa sýnt því áhuga að starfrækja netverðlanir með áfengi. Sumir vegna þess að þeir telja nauðsynlegt að bregðast við þeirri samkeppni, sem felst í sölu áfengis á netinu, en aðrir hafa hug á að koma nýir inn á áfengismarkaðinn og sjá tækifæri í því að þurfa ekki að sæta flóknum reglum og skilmálum ÁTVR um hvernig koma megi vörum í sölu. Fyrirtækin hafa viljað fá vissu fyrir því að þau starfi innan ramma laga og reglna, ekki sízt vegna kæra og málhöfðana ÁTVR á hendur netverðlanum. FA sendi því fjármála- og dómsmálaráðuneyti ítrekaðar fyrirspurnir um lögmæti ofangreindra þriggja birtingarmynda netverðlunar (9. og 25. ágúst og 5. október sl.) en fékk einungis skýrt svar við einni spurningu í áður nefndu bréfi ráðuneytisins 8. október; ráðuneytið telur samkvæmt því innlenda netverðlan ekki heimila að óbreyttum lögum.

Með áður nefndu erindi 12. október sl. ítrekaði FA spurningar sínar og rökstuddi af hverju ráðuneytinu bæri skylda til að svara þeim, en hefur ekki fengið svör. Óvissan, sem þessi mál eru í, er einkar bagaleg fyrir félagsmenn FA, bæði þá sem hugsa sér til hreyfings á áfengismarkaðnum og þá sem hafa starfað þar um lengri tíma. Núverandi óvissa þýðir að fyrirtæki, sem eru reiðubúin að taka áhættu og láta reyna á lagarammann, fá samkeppnisforskot á þau sem vilja hafa fullvissu fyrir því að þau fari að lögum. FA mun senda ráðuneytinu annað erindi, þar sem félagið ítrekar óskir sínar um skýr svör við áður fram settum spurningum um lögmæti netverðlunar. Sé raunin sú að ráðuneytið treysti sér ekki til að svara skýrt, liggur í augum uppi að tilefnið til þess að gera gangskör að endurskoðun löggjafarinnar er afar brýnt, þannig að eyða megi óvissu og tryggja öryggi í viðskiptum.

Önnur leið framhjá einkaréttinum er bein sala brugghúsa til neytenda. Þrátt fyrir að lagaheimild skorti er það opinbert leyndarmál að mörg smærri brugghús selja gestum sínum áfengi í neytendaumbúðum til neyzlu annars staðar. Þá er hægt að kaupa áfengan bjór á þjóðvegaveitingastöðum á allnokkrum stöðum úti um land og hafa með sér óopnaðan athugasemdalaust.

Þriðja leiðin framhjá áfengiseinkasölunni eru svokallaðir vín- eða smökkunarklúbbar, þar sem meðlimir kaupa í smásölu af innflytjendum vín, sem aldrei fara um sölukerfi Áfengis- og tóbaksverzlunar ríkisins.

Við ofangreinda starfsemi gera þar til bær stjórnvöld engar athugasemdir. Af upptalningunni má ráða að bann áfengisлага við því að aðrir en ríkið selji áfengi í smásölu er orðið býsna götött.

Leiðir framhjá auglýsingabanni

Sömuleiðis er það svo að samkvæmt orðanna hljóðan banna áfengislög áfengisauglýsingar. Allir vita þó að það bann heldur ekki í raun. Áfengisauglýsingar eru fyrir augum íslenzkra neytenda daglega; í erlendum blöðum og tímaritum sem seld eru hér á landi, á íþróttaviðburðum sem sjónvarpað er beint hér á landi og á alþjóðlegum samfélagsmiðlum og vefsíðum.

Þeir, sem fyrst og fremst tapa á auglýsingabanni áfengislaganna, eru tveir hópar fyrirtækja. Annars vegar innlendir áfengisframleiðendur, sem ekki geta auglýst vörur sínar í innlendum miðlum nema þá með óbeinum hætti með því að auglýsa sömu vörumerki án áfengisinnihalds eða innan við 2,25% styrkleika. Hins vegar eru það innlendir fjölmiðlar sem njóta ekki tekna af áfengisauglýsingum

innlendra aðila á áfengismarkaði. Þeir síðarnefndu skipta fremur við hina alþjóðlega samfélagsmiðla, sem njóta þá teknanna. Þetta er fráleit staða.

Til hvaða þátta þarf endurskoðun að ná?

Sá veruleiki, sem lýst er hér að framan, þýðir að engar reglur eru til um starfsemi, sem engu að síður þrífst og fer fram fyrir opnum tjöldum. Þannig eru engar reglur til um netverzlun með áfengi, t.d. hvernig viðskiptavinir auðkenna sig og sanna aldur sinn eða hver afhendingarfrestur er eftir að viðskipti hafa farið fram. Engar reglur eru heldur til um áfengisauglýsingar, hvernig þær skuli úr garði gerðar eða að hverjum þær megi beinast, vegna þess að löggjöfin gengur út frá því að þær séu ekki til. Að mati FA er ábyrgðarhluti af hálfu stjórnvalda að leyfa þessu ástandi að viðgangast. Út frá lýðheilsu- og forvarnasjónarmiðum, sem oft er haldið á lofti í umræðu um áfengismarkaðinn, er miklu vænlegra að leyfa starfsemina með afdráttarlausum hætti og setja um leið um hana skýrar og skynsamlegar reglur. Núverandi ástand má helzt kenna við villta vestrið.

Augljóst er, að mati FA, að áfengislögin hafa ekki fylgt tækni- og samfélagsþróun og eru á marga lund úrelt. Það að ýmis starfsemi fari fram í beinni andstöðu við ákvæði laganna er augljóslega óheppilegt og sízt til þess fallið að ýta undir virðingu borgaranna fyrir lögum í landinu. Stjórnvöld og löggjafinn ættu ævinlega, einnig í þessum efnum, að kappkosta að löggjöfin fylgi eðlilegri þróun samfélags og efnahagslífs og dagi ekki uppi sem marklaus bókstafur.

Félag atvinnurekenda hefur lagt áherzlu á að samhliða breyttu sölufyrirkomulagi, þar sem einkaaðilum er leyft að selja áfengi í smásölu, hvort heldur er með hefðbundnum hætti eða á netinu, verði bannað við áfengisauglýsingum afnumið, enda er það orðið orðin tóm og nær engan veginn tilgangi sínum. Um leið yrðu settar reglur um hvernig áfengisauglýsingar yrðu úr garði gerðar. FA hefur ennfremur lagt áherzlu á að samhliða þessum breytingum yrði ákvæðum laga um innheimtu áfengisgjalds breytt og má í því efni m.a. vísa til erindis félagsins til ráðuneytisins dags. 23. marz 2020 og fylgiskjals með því erindi.

Ósk um fund

FA óskar eftir fundi með ráðherra hið fyrsta til að ræða þessi mál og hvernig ýta má úr vör vinnu við heildarendurskoðun áfengislöggjafarinnar. Félagið óskar jafnframt svars við þessari beiðni.

Virðingarfyllst,

Ólafur Stephensen
framkvæmdastjóri FA